

ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻԵՆՆԵՐ

ՓԵԹԱԿ

Սոյն բառը Ոսկեդարեան շրջանի բառերէն չէ, այլ անկեալ հայերէնի ձեւերէն մին, որ գործածուած է առաջին անգամ Փիլոնի Երրայեցւոյ գրոց մէջ. «Եւ են արարեալ փերակի ըստ գործակցութեան մարդկան» (Աւելի ուշ Մխիթար Գոշի Դատաստանագրոց մէջ. «Մեղուք վաճառեալ ըստ մեղեր . . . նովին փերակաւ») (Տես. Հայկ. Բառ. Փեթակ բառը):

Փերակ բառին ոսկեդարեան հայերէն ձեւն է «մեղուանոց», զոր կը գործածէ Եղնիկ. «Մեղուաց զդուրս մեղուանոցացն յառաջ քան զցուրտն ականամոմով խնլոյ»։ Նաեւ յետին դարուց մատենագիրներէն Արծր. Դ. 11, Մագ. Ին., Առ որս. է., Ոսկիփ., Բըս. գորգ. եւն.։ Նոյնը «մեղուաստան» նշանակութեամբ Ա. Թագ. ԺԴ. 26, իբր—յն. · μελισσών :

Այս բառին ստուգարանութիւնը չեն յիշեր ո՛չ de Lagarde եւ ոչ Hübschmann . ոչ ալ ուրիշ լեզուարանական աշխատութեան մը մէջ (որչափ ինձ ծանօթ է) այս բառին մասին ոեւէ մեկնութի ն մը կայ :

Բառս կապ չունի ի հարկէ վրաց. փուսկարի, Ինգիւլոյ . ֆո . կար, լազերէն putojî, putujî, butkuji եւն ձեւերուն հետ՝ որոնց նշանակութիւնն է «մեղու» :

Justi-Jaba, Dict. Kurde-Français, St-Petersbourg, 1879, էջ 74ա կը յիշուի քրդ. petek «փեթակ» ձեւ մը, որ կը դրուի նաեւ հայերէնին հետ նոյն . բայց այս բառը հայէն պարզապէս փոխառութիւն ըլլալու է :

Նոյնպէս հայերէնէ փոխառեալ է Թրքերէն petek ձեւը նոյն նշանակութեամբ . հմտ. արեւել. Թուրք. կամ ճաղաթայերէն petek «ruche de miel» (Pavet de Courteille, Dict. Turk-Oriental, Paris 1870) . Թրք. petek «մեղրախորիսխ . rayon de miel» . (Ընդարձ. Բառ. տաճկ. հայ. դաղ. Մ. Արեւիկեան . Պօլիս 1888 . էջ 241ա) . Էնկիւրիի Թուրք բարբառով փերեֆ «փեթակ մեղուի» (Ստեփան Մխիթարեան, «Իւրակն» 1898, էջ 865ա) . Տես նաեւ Պատկանեան, «Փորձ», 1880, Մարտ, էջ 93, ուր կը յիշուին զուրդ եւ Թուրք ձեւերը :

Փեթակ բառը նոյն է սանս . petāka բառին հետ՝ որ կը նշանակէ կո-
ղով» :—Նախնական ժողովուրդներու մէջ փեթակը շինուած էր կողովէ
կամ պարզապէս կողով մըն էր . ասոր իբր տպացոյց կը ծառայէ այն բանը
որ այլեւայլ լեզուներու մէջ կողով նշանակութեամբ բառը նաեւ փեթակ
կը նշանակէ . այսպէս օրինակի համար սանս . Karanda «կողով» եւ
«փեթակ» . ֆրանս . panier «կողով» , բայց նաեւ «փեթակ» . այսպէս Litttréի
բառարանին մէջ , Գ . հատոր , էջ 920q , 12րդ նշանակութեամբ «Ruche
d'abeilles faite en paille ou en osier» . ուր օրինակ բերուած է « Il lui deman-
da où diable il se venait fourrer nu , et les mains liées , entre des paniers
à mouches . Scarr . Rom . com . II . 16 » : Այսպէս նաեւ Bescherelleի բա-
ռարանը հատոր Բ , էջ 755ա «Ruche d'abeilles faite en osier ou en paille.»
եւ իբր օրինակ «Il y a vingts paniers dans son jardins» . նոյնպէս է նաեւ
գերմ . Korb կամ Körbe «կողով» եւ Binnenkorbe «մեղուափեթակ» . (բայց
բուն մեղուակողով) : Մինչ իսկ հայերէն Ղարաբաղի բարբառով քոց «կո-
ղով» կամ «փեթակ» (ծագած հայերէնի կրոց «կողով» բառէն) :

Կողովն իբրեւ փեթակ գործածելու սովորութիւնը մինչեւ այժմ
ալ կենդանի է ինչպէս որ ներկայ տողերս գրողն անձամբ ալ տեսած է
Վաղարշապատի մօտ Բիւրական գիւղին հայրապետական ամարանոցին
մեղուաստանին մէջ երկու մէթր երկարութեամբ եւ 30 հարիւրորդամէթր
տրամագիծով կողովներ , որոնք մեղուներուն իբր փեթակ կը ծառայէին :

Որովհետեւ հայն ուղղակի կապ չէր կրնար ունենալ սանակրիտին
հետ , ուստի հարկաւոր է ենթադրել զնդ . *petāka կամ պհլ . *petāk
ձեւ մը՝ որոնցմէ փոխառութիւն է հայը : Հայերէնի բունն ալ (փեթակ ,
ի-ա հոլովում) համաձայն է սանակրիտ եւ ղենդ լեզուներու a- բունին : Հար-
կաւոր է նաեւ ընդունիլ թէ զանդիկ եւ պահլաւ ձեւերը երկրորդական
«փեթակ , մեղուանոց» նշանակութիւնն եւս ունեցած ըլլան :

Աւելորդ է ըսել թէ սանակրիտ petaka «բազմութիւն , համախմբու-
թիւն» բառը մեր ձեւին հետ ամենեւին դործ չունի :

* *

ԱՌՈՅԳ , ԵՐԱԺԻՇՏ , ՆԱԺԻՇՏ

Անցնելէ առաջ սոյն բառերուն մեկնութեանը , հարկաւոր է յիշել
զ (g) եւ ժ (ž) ձայներուն փոփոխութեան օրէնքը : Այս օրէնքը ընդհանուր
ձայնախօսութեան մէջ այնպէս ծանօթ բան մըն է , որ բաւական է միայն
յիշել մի քանի օրինակներ . այսպէս ֆր . jardin , général եւ գերմ .
garten , general . լատ . magister եւ ֆրանս . magistre յն . μαγιστρος՝ որ կը

հնչուի հին յն • մագիստրոս , միջին յն • մաժիստրոս (ասկէ հայ • մաժիս-
տրոս Ասող • Լաստ •) եւ նոր յն • մայիստրոս եւն եւն :

Այսպէս նաեւ հայերէնի մէջ տուեղ եւ տուանի , օգնել եւ օժանդակ ,
յարգել եւ արժել :

Ձայնաբանական այս օրէնքին վրայ հիմնուելով կը մեկնուին նաեւ
ԱՌՌԹԳ , «ոյժ» բառէն , իբր առ-ոյգ • ինչպէս առ-ողջ՝ «ողջ» բառէն , կամ
առ-աւել՝ աւել-ի ձեւէն :

ԵՐԱԺԻՇՏ , «երգ» բառէն • ուր երեւան կ'ուգայ -իշ մասնիկ մը՝ իբր
-իլ , -ող նշանակութեամբ : Այս -իշ մասնիկն (նոյն նշանակու-
թեամբ) ունի նաեւ

ՆԱԺԻՇՏ , որով այս բառին արմատը կ'ըլլայ նաժ կամ մանաւանդ նազ •
կրնայ կարծուիլ որ հայ • նազ- զնդ • *nag- կամ պհլ • *nag- ձեւով եւ
«ծառայել , աղախնութիւն ընել» նշանակութեամբ բառէ մը փոխա-
ռութիւն ըլլայ :

30 Սեպտ . 99

ՀՐԱԶԵԱԹ Թ . ԱՃԱՌԻԱՆ

էջմիածին

